

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

11 päivänä marraskuuta 2021 *

Ennakkoratkaisupyyntö – Oikeudellinen yhteistyö rikosasioissa – Direktiivi 2014/41/EU – Rikosasioita koskeva eurooppalainen tutkintamääräys – 14 artikla – Muutoksenhaku – Euroopan unionin perusoikeuskirja – 47 artikla – Oikeussuojakeinojen puuttuminen määräyksen antavassa jäsenvaltiossa – Tutkintamääräys kotietsinnän ja takavarikoinnin suorittamiseksi sekä todistajan kuulemiseksi videokokouksen avulla

Asiassa C-852/19,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Spetsializiran nakazatelen sad (erityisrikostuomioistuin, Bulgaria) on esittänyt 7.11.2019 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 21.11.2019, saadakseen ennakkoratkaisun rikosasiassa, jossa vastaajana on

Ivan Gavanozov,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: unionin tuomioistuimen varapresidentti L. Bay Larsen (esittelevä tuomari), joka hoitaa ensimmäisen jaoston puheenjohtajan tehtäviä, sekä tuomarit J.-C. Bonichot ja M. Safjan,

julkisasiamies: M. Bobek,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Tšekin hallitus, asiamiehinään M. Smolek, J. Vlácil ja T. Machovičová,
- Ranskan hallitus, asiamiehinään E. de Moustier, A. Daniel ja N. Vincent,
- Italian hallitus, asiamiehenään G. Palmieri, avustajanaan A. Giordano, avvocato dello Stato,
- Itävallan hallitus, asiamiehinään A. Posch, J. Schmoll ja C. Leeb,

* Oikeudenkäyntikieli: bulgaria.

– Euroopan komissio, asiamiehinään aluksi I. Zaloguin ja R. Troosters, sittemmin I. Zaloguin ja M. Wasmeier,

kuultuaan julkisasiamiehen 29.4.2021 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee rikosasioita koskevasta eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä 3.4.2014 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/41/EU (EUVL 2014, L 130, s. 1) 1 artiklan 4 kohdan ja 14 artiklan 1–4 kohdan sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 7 ja 47 artiklan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty rikosoikeudellisessa menettelyssä, jossa vastaajana on Ivan Gavanov, jota syytetään rikollisjärjestön johtamisesta ja verorikoksista.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Direktiivi 2014/41

- 3 Direktiivin 2014/41 johdanto-osan 2, 6, 18, 19 ja 22 perustelukappaleen sanamuoto on seuraava:

”(2) Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 82 artiklan 1 kohdan mukaan oikeudellinen yhteistyö unionissa rikosoikeuden alalla perustuu tuomioistuinten tuomioiden ja oikeusviranomaisten päätösten vastavuoroisen tunnustamisen periaatteeseen, jota on Tampereella 15 ja 16 päivänä lokakuuta 1999 pidetyn Eurooppa-neuvoston jälkeen yleisesti pidetty rikosoikeudellisen yhteistyön kulmakivenä unionissa.

– –

(6) Eurooppa-neuvosto katsoi 10–11 päivänä joulukuuta 2009 hyväksymässään Tukholman ohjelmassa, että olisi yhä jatkettava toimia, joilla pyritään luomaan vastavuoroisen tunnustamisen periaatteeseen pohjautuva kattava järjestelmä todisteiden saamiseksi asioissa, joilla on rajatylittävä ulottuvuus. Eurooppa-neuvosto totesi, että tällä alalla voimassa olevat välineet muodostivat hajanaisen järjestelmän ja että tarvittiin uusi lähestymistapa, joka perustuu vastavuoroisen tunnustamisen periaatteeseen mutta jossa otetaan huomioon myös perinteisen keskinäistä oikeusapua koskevan järjestelmän joustavuus. Eurooppa-neuvosto vaati sen vuoksi kattavaa järjestelmää, jolla korvattaisiin kaikki tällä alalla voimassa olevat välineet, puitepäätos 2008/978/YOS mukaan luettuna, ja joka kattaisi mahdollisimman pitkälle kaikenlaiset todisteet, sisältäisi määräaikoja täytäntöönpanolle sekä rajoittaisi mahdollisimman paljon kieltäytymisperusteita.

– –

- (18) Tällä direktiivillä ei, kuten ei muillakaan vastavuoroisen tunnustamisen välineillä, ole vaikutusta velvoitteeseen kunnioittaa Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklassa ja [Euroopan unionin] perusoikeuskirjassa tunnustettuja perusoikeuksia ja oikeudellisia perusperiaatteita. Tähän tekstiin on otettu mukaan erityinen säännös tämän selventämiseksi.
- (19) Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen perustaminen unioniin perustuu keskinäiseen luottamukseen ja oletamaan siitä, että muut jäsenvaltiot noudattavat unionin oikeutta ja erityisesti perusoikeuksia. Tuo oletama on kuitenkin kumottavissa. Jos on olemassa painavia syitä olettaa, että eurooppalaisessa tutkintamääräyksessä mainitun tutkintatoimenpiteen toteuttaminen johtaisi kyseessä olevan henkilön perusoikeuden loukkaamiseen ja siihen, että täytäntöönpanovaltio laiminlöisi perusoikeuskirjassa tunnustettujen perusoikeuksien suojelua koskevan velvoitteensa, tutkintamääräyksen täytäntöönpanosta olisi siten kieltäydyttävä.

--

- (22) Eurooppalaista tutkintamääräystä vastaan käytettävissä olevien oikeussuojakeinojen olisi oltava vähintään yhtäläiset kuin ne, jotka ovat käytettävissä kansallisessa tapauksessa asianomaista tutkintatoimenpidettä vastaan. Jäsenvaltioiden olisi kansallisen oikeutensa mukaisesti varmistettava, että nämä oikeussuojakeinot ovat käytettävissä, muun muassa ilmoittamalla kaikille asianomaisille osapuolille hyvissä ajoin mahdollisuuksista käyttää näitä oikeussuojakeinoja ja siitä, miten tämä tehdään. Tapauksissa, joissa asianomainen osapuoli esittää täytäntöönpanovaltiossa eurooppalaista tutkintamääräystä vastaan huomautuksia sen antamisen aineellisten perusteiden osalta, on suositeltavaa, että tieto tällaisesta riitauttamisesta toimitetaan määräyksen antaneelle viranomaiselle ja että asianomaiselle osapuolelle ilmoitetaan siitä.”

4 Tämän direktiivin 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Eurooppalainen tutkintamääräys on jäsenvaltion, jäljempänä ’määräyksen antanut valtio’, oikeusviranomaisen antama tai vahvistama oikeudellinen päätös, jonka tarkoituksena on, että toisessa jäsenvaltiossa, jäljempänä ’täytäntöönpanovaltio’, suoritetaan yksi tai useampi yksittäinen tutkintatoimenpide tarkoituksin hankkia todisteita tämän direktiivin mukaisesti.

--

2. Jäsenvaltioiden on pantava eurooppalainen tutkintamääräys täytäntöön vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen pohjalta ja tämän direktiivin mukaisesti.

--

4. Tällä direktiivillä ei muuteta velvoitetta kunnioittaa Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklassa esitettyjä perusoikeuksia ja oikeusperiaatteita, mukaan luettuna rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevien henkilöiden oikeus puolustukseen, ja oikeusviranomaisille tältä osin kuuluvat velvoitteet säilyvät muuttumattomina.”

5 Kyseisen direktiivin 4 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Eurooppalainen tutkintamääräys voidaan antaa seuraavien osalta:

- a) rikosoikeudelliset menettelyt, jotka oikeusviranomainen on pannut vireille tai jotka voidaan saattaa oikeusviranomaisessa vireille määräyksen antaneen valtion lainsäädännön mukaisen rikoksen johdosta;

– –”

6 Saman direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Määräyksen antava viranomainen voi antaa eurooppalaisen tutkintamääräyksen vain, jos seuraavat edellytykset ovat täyttyneet:

- a) eurooppalaisen tutkintamääräyksen antaminen on välttämätöntä ja oikeassa suhteessa 4 artiklassa tarkoitettujen menettelyjen tarkoitukseen nähden ottaen huomioon epäillyn tai syytteessä olevan henkilön oikeudet; ja
- b) eurooppalaisessa tutkintamääräyksessä mainittu yksi tai useampi tutkintatoimenpide olisi voitu määrätä samoin edellytyksin vastaavassa kansallisessa tapauksessa.”

7 Direktiivin 2014/41 9 artiklan 1 kohdan sanamuoto on seuraava:

”Täytäntöönpanoviranomaisen on tunnustettava tämän direktiivin mukaisesti toimitettu eurooppalainen tutkintamääräys ilman muita muodollisuuksia ja varmistettava sen täytäntöönpano samalla tavalla ja samoja sääntöjä noudattaen, kuin jos täytäntöönpanovaltion viranomainen olisi määrännyt kyseessä olevan tutkintatoimenpiteen, paitsi jos tuo viranomainen päättää vedota johonkin tässä direktiivissä tarkoitettuun eurooppalaisen tutkintamääräyksen tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta kieltäytymisen perusteeseen taikka täytäntöönpanon lykkäämisperusteeseen.”

8 Tämän direktiivin 11 artiklan 1 kohdan sanamuoto on seuraava:

”Edellä olevan 1 artiklan 4 kohdan soveltamista rajoittamatta eurooppalaisen tutkintamääräyksen tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta voidaan kieltäytyä täytäntöönpanovaltiossa, jos

– –

- f) on olemassa painavia syitä katsoa, että eurooppalaisessa tutkintamääräyksessä mainitun tutkintatoimenpiteen toteuttaminen olisi ristiriidassa täytäntöönpanovaltiolle Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklan ja perusoikeuskirjan mukaan kuuluvien velvoitteiden kanssa;

– –”

9 Kyseisen direktiivin 14 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että oikeussuojakeinot, jotka vastaavat niitä, joita voidaan käyttää vastaavassa kansallisessa tapauksessa, ovat sovellettavissa eurooppalaisessa tutkintamääräyksessä mainittuihin tutkintatoimenpiteisiin.

2. Eurooppalaisen tutkintamääräyksen antamisen aineelliset perusteet on mahdollista riitauttaa vain nostamalla kanne määräyksen antaneessa valtiossa, sanotun kuitenkin rajoittamatta perusoikeuksien turvaamista täytäntöönpanovaltiossa.

3. Jollei tämä vaikuta kielteisesti 19 artiklan 1 kohdan mukaiseen tutkinnan luottamuksellisuuteen, määräyksen antaneen viranomaisen ja täytäntöönpanoviranomaisen on toteutettava asianmukaiset toimenpiteet varmistaakseen, että kansallisen lainsäädännön mukaisista oikeussuojakeinojen käytön mahdollisuuksista ilmoitetaan, kun näistä tulee sovellettavia, ja hyvissä ajoin, jotta voidaan varmistaa, että niitä voidaan tosiasiallisesti käyttää.

4. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että oikeussuojakeinojen käyttämistä koskevat määräajat ovat samat kuin vastaavien kansallisten tapausten osalta säädetty ja että niitä sovelletaan tavalla, jolla taataan, että asianomaiset osapuolet voivat tosiasiallisesti käyttää näitä oikeussuojakeinoja.

– –

10 Saman direktiivin 24 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Jos määräyksen antaneen valtion toimivaltaisten viranomaisten on kuultava täytäntöönpanovaltion alueella olevaa henkilöä todistajana tai asiantuntijana, määräyksen antava viranomainen voi antaa eurooppalaisen tutkintamääräyksen todistajan tai asiantuntijan kuulemiseksi 5–7 kohdan mukaisesti videokokouksen avulla tai muulla audiovisuaalisesti välitettävällä tavalla.

– –

7. Kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että sen kansallista lainsäädäntöä sovelletaan samalla tavoin, kuin jos kuuleminen tapahtuisi kansallisessa menettelyssä, jos sen alueella tämän artiklan mukaisesti kuultavana oleva henkilö joko kieltäytyy todistamasta, kun hänellä on todistamisvelvollisuus, tai ei todista totuudenmukaisesti.”

Bulgarian oikeus

11 Rikosprosessilain (nakazatelo protsesualen kodeks; DV nro 86, 28.10.2005), sellaisena kuin sitä sovelletaan pääasiassa (jäljempänä NPK), 107 §:n 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”Tuomioistuimien hankkii menettelyn osapuolen hakemuksesta tai viran puolesta todisteita, jos tämä on tarpeen objektiivisen totuuden selvittämiseksi.”

12 NPK:n 117 §:n sanamuoto on seuraava:

”Kaikki tosiseikat, jotka todistaja on esittänyt ja jotka voivat edistää objektiivisen totuuden selvittämistä, voidaan todeta todistajanlausunnoilla.”

13 NPK:n 161 §:n 3 momentin sanamuoto on seuraava:

”Tuomioistuimen menettelyssä kotietsintä ja takavarikointi suoritetaan sen tuomioistuimen päätöksellä, jossa asia on vireillä.”

- 14 NPK:n 341 §:n 3 momentissa säädetään seuraavaa:

”Mihinkään muihin päätöksiin ja määräyksiin ei kohdistu tuomioon kohdistuvasta erotettavaa ylemmänasteista tuomioistuINVALVONTAA.”

- 15 Eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä annetun lain (zakon za evropeyskata zapoved za razsledvane; DV nro 16, 20.2.2018) 6 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Edellä 5 §:n 1 momentissa tarkoitettu toimivaltainen viranomainen antaa tapauskohtaisen arvioinnin jälkeen eurooppalaisen tutkintamääräyksen, jos seuraavat edellytykset täyttyvät:

1. Eurooppalaisen tutkintamääräyksen antaminen on rikosprosessin tarkoituksen kannalta tarpeellista ja asianmukaista; tässä yhteydessä otetaan huomioon epäillyn tai syytetyn oikeudet.
2. Asian selvittämistoimet ja muut menettelylliset toimenpiteet, joiden suorittamiseksi eurooppalainen tutkintamääräys annetaan, voidaan tällaisessa tapauksessa toteuttaa samoin edellytysin Bulgarian lainsäädännön mukaisesti.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

- 16 Ivan Gavanov on asetettu Bulgariassa syyteeseen osallistumisesta verorikosten tekemiseksi perustettuun rikollisjärjestöön.
- 17 Hänen epäillään erityisesti tuoneen Bulgariaan postilaatikkoyhtiöiden välityksellä sokeria muista jäsenvaltioista hankkimalla sitä muun muassa yhtiöltä, joka on sijoittautunut Tšekkiin ja jota edustaa Y, ja myyneen tämän jälkeen sokerin Bulgarian markkinoilla arvonnäköveroä maksamatta ja sitä ilmoittamatta esittämällä paikkansapitämättömiä asiakirjoja, joiden mukaan kyseinen sokeri oli viety Romaniaan.
- 18 Tässä asiayhteydessä Spetsializiran nakazatelen sad (erityisrikostuomioistuin, Bulgaria) päätti 11.5.2017 antaa eurooppalaisen tutkintamääräyksen, jotta Tšekin viranomaiset suorittaisivat kotietsinnän ja takavarikon sekä kyseisen Tšekkiin sijoittautuneen yhtiön tiloissa että Y:n kotona ja kuulisivat Y:tä videoneuvottelussa todistajana.
- 19 Tämä tuomioistuin ilmoitti kyseisen päätöksen tehtyään kohdanneensa hankaluuksia direktiivin 2014/41 liitteessä A olevan lomakkeen J jakson, joka otsikko on ”Oikeussuojakeinot”, täyttämässä, ja se tiedusteli unionin tuomioistuimelta, miten kyseisen direktiivin eräitä säännöksiä oli tulkittava.
- 20 Ottaen huomioon muun muassa kansallisen tuomioistuimen unionin tuomioistuimen sille osoittamaan tietopyyntöön antaman vastauksen unionin tuomioistuin katsoi 24.10.2019 antamansa tuomion Gavanov (C-324/17, EU:C:2019:892) 38 kohdassa, että direktiivin 2014/41 5 artiklan 1 kohtaa, luettuna yhdessä tämän direktiivin liitteessä A olevan lomakkeen J jakson kanssa, on tulkittava siten, että jäsenvaltion oikeusviranomaisen ei ole eurooppalaisen tutkintamääräyksen antamisen yhteydessä sisällytettävä mainittuun jaksoon kuvausta oikeussuojakeinoista, jotka ovat kyseisessä jäsenvaltiossa tarvittaessa käytettävissä tällaisen määräyksen antamista vastaan.

- 21 Spetsializiran nakazatelen sad toteaa ennakkoratkaisupyyntönsä, ettei Bulgarian oikeudessa säädetä mistään oikeussuojakeinosta sellaisia määräyksiä vastaan, jotka koskevat kotietsinnän ja takavarikoinnin suorittamista tai todistajan kuulemista, tai eurooppalaisen tutkintamääräyksen antamista vastaan.
- 22 Kyseinen tuomioistuin pohtii tässä yhteydessä, onko Bulgarian oikeus ristiriidassa unionin oikeuden kanssa ja voiko se antaa tällaisessa tilanteessa tällaisia tutkintatoimenpiteitä koskevan eurooppalaisen tutkintamääräyksen.
- 23 Spetsializiran nakazatelen sad päätti näissä olosuhteissa lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:
- ”1) Onko sellainen kansallinen lainsäädäntö direktiivin 2014/41 14 artiklan 1–4 kohdan, 1 artiklan 4 kohdan ja johdanto-osan 18 ja 22 perustelukappaleen sekä perusoikeuskirjan 47 ja 7 artiklan, luettuina yhdessä [Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetun ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus)] 13 ja 8 artiklan kanssa, mukainen, jossa ei säädetä mistään oikeussuojakeinosta kotietsinnän suorittamista asuin- ja liiketiloissa, tietyn omaisuuden takavarikointia ja todistajan kuulemista koskevan eurooppalaisen tutkintamääräyksen antamista vastaan?
- 2) Voidaanko eurooppalainen tutkintamääräys antaa näissä olosuhteissa?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen kysymys

- 24 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee ensimmäisellä kysymyksellään pääasiallisesti, onko direktiivin 2014/41 1 artiklan 4 kohtaa ja 14 artiklan 1–4 kohtaa, luettuina kyseisen direktiivin johdanto-osan 18 ja 22 perustelukappaleen valossa, sekä perusoikeuskirjan 7 ja 47 artiklaa, luettuina yhdessä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 ja 13 artiklan kanssa, tulkittava siten, että ne ovat esteenä eurooppalaisen tutkintamääräyksen antaneen jäsenvaltion lainsäädännölle, jossa ei säädetä mistään oikeussuojakeinosta sellaisen eurooppalaisen tutkintamääräyksen antamista vastaan, joka koskee kotietsinnän ja takavarikoinnin suorittamista sekä todistajan kuulemista videokokouksen avulla.
- 25 Direktiivin 2014/41 14 artiklan 1 kohdan sanamuodon mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että oikeussuojakeinot, jotka vastaavat niitä, joita voidaan käyttää vastaavassa kansallisessa tapauksessa, ovat sovellettavissa eurooppalaisessa tutkintamääräyksessä mainittuihin tutkintatoimenpiteisiin.
- 26 Kun tässä säännöksessä, luettuna kyseisen direktiivin 22 perustelukappaleen valossa, säädetään jäsenvaltioiden yleisestä velvoitteesta huolehtia siitä, että oikeussuojakeinot, jotka vastaavat vähintään niitä, joita voidaan käyttää vastaavassa kansallisessa tapauksessa, ovat sovellettavissa eurooppalaisessa tutkintamääräyksessä mainittuihin tutkintatoimenpiteisiin (ks. vastaavasti tuomio 8.12.2020, Staatsanwaltschaft Wien (Väärennetyt tilisiirtotoimeksiannot), C-584/19, EU:C:2020:1002, 60 kohta), siinä ei edellytetä, että jäsenvaltiot säätävät täydentävistä oikeussuojakeinoista niiden lisäksi, jotka ovat käytettävissä samankaltaisessa kansallisessa menettelyssä.

- 27 Tällainen vaatimus ei ilmene myöskään kyseisen direktiivin 14 artiklan 2 kohdan sanamuodosta, jossa täsmennetään ainoastaan, että eurooppalaisen tutkintamääräyksen antamisen aineelliset perusteet on mahdollista riitauttaa vain nostamalla kanne määräyksen antaneessa valtiossa.
- 28 Tästä huolimatta on muistutettava, että kun jäsenvaltiot soveltavat unionin oikeutta, niiden on taattava perusoikeuskirjan 47 artiklan, jossa vahvistetaan tehokasta oikeussuojaa koskeva periaate, ensimmäisessä kohdassa vahvistetun tehokkaita oikeussuojakeinoja koskevan oikeuden kunnioittaminen (tuomio 15.4.2021, Belgian valtio (Siirtopäätöksen tekemisen jälkeiset seikat), C-194/19, EU:C:2021:270, 43 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 29 Koska eurooppalaisen tutkintamääräyksen antamista ja täytäntöönpanoa koskevaa menettelyä säännellään direktiivillä 2014/41, siinä on kyse perusoikeuskirjan 51 artiklan 1 kohdassa tarkoitetusta unionin oikeuden soveltamisesta, joka johtaa siihen, että on sovellettava perusoikeuskirjan 47 artiklaa (ks. analogisesti tuomio 16.5.2017, Berlioz Investment Fund, C-682/15, EU:C:2017:373, 50 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 30 Perusoikeuskirjan 47 artiklan ensimmäisessä kohdassa määrätään, että jokaisella, jonka unionin oikeudessa taattuja oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oltava tässä artiklassa määrättyjen edellytysten mukaisesti käytettävissään tehokkaat oikeussuojakeinot.
- 31 Kotietsinnän ja takavarikoinnin suorittamista koskevan eurooppalaisen tutkintamääräyksen antamisesta on todettava ensinnäkin, että tällaisilla toimenpiteillä puututaan perusoikeuskirjan 7 artiklassa taattuun jokaisen oikeuteen siihen, että hänen yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiaan sekä viestejään kunnioitetaan. Takavarikolla voidaan lisäksi loukata perusoikeuskirjan 17 artiklan 1 kohtaa, jossa tunnustetaan jokaisen oikeus nauttia laillisesti hankkimastaan omaisuudesta sekä käyttää, luovuttaa ja testamentata sitä.
- 32 Jokaiselle, joka haluaa vedota näissä määräyksissä annettuun suojaan kotietsinnän ja takavarikoinnin suorittamista koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevassa menettelyssä, on siten tunnustettava oikeus perusoikeuskirjan 47 artiklassa taattuihin tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin.
- 33 Tämä oikeus merkitsee väistämättä sitä, että henkilöillä, joita tällaiset tutkintatoimenpiteet koskevat, on oltava käytettävissään asianmukaiset oikeussuojakeinot, joiden avulla he voivat yhtäältä riitauttaa tutkintatoimenpiteiden sääntöjenmukaisuuden ja tarpeellisuuden sekä toisaalta vaatia asianmukaista hyvitystä, jos näistä toimenpiteistä on määrätty tai ne on pantu täytäntöön lainvastaisesti. Jäsenvaltioiden tehtävänä on säätää kansallisessa oikeusjärjestyksessään tätä varten tarvittavista muutoksenhakukeinoista.
- 34 Tämä perusoikeuskirjan 47 artiklan tulkinta vastaa lisäksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklasta oikeuskäytännössään esittämää tulkintaa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä nimittäin ilmenee, että kyseisen 13 artiklan, joka vastaa pääosin perusoikeuskirjan 47 artiklan ensimmäistä kohtaa, nojalla henkilöillä, joita kotietsintä ja takavarikko koskevat, on oltava mahdollisuus osallistua menettelyyn, jossa he voivat riitauttaa suoritettua kotietsinnän ja takavarikoinnin sääntöjenmukaisuuden ja tarpeellisuuden sekä saada asianmukainen hyvitys, jos näistä toimenpiteistä on määrätty tai ne on pantu täytäntöön lainvastaisesti (ks. vastaavasti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 22.5.2008, Iliya Stefanov v. Bulgaria, CE:ECHR:2008:0522JUD006575501, 59 kohta; Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio

31.3.2016, Stoyanov ym. v. Bulgaria, CE:ECHR:2016:0331JUD005538810, 152–154 kohta ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 19.1.2017, Posevini v. Bulgaria, CE:ECHR:2017:0119JUD006363814, 84–86 kohta).

- 35 Lisäksi asianomaisen henkilön oikeus riitauttaa näiden toimenpiteiden sääntöjenmukaisuus ja tarpeellisuus merkitsee sitä, että kyseisellä henkilöllä on oltava mahdollisuus hakea muutosta eurooppalaiseen tutkintamääräykseen, jolla näiden toimenpiteiden täytäntöönpanosta määrätään.
- 36 Tässä yhteydessä on todettava, että eurooppalainen tutkintamääräys määrittellään direktiivin 2014/41 1 artiklan 1 kohdassa siten, että sillä tarkoitetaan jäsenvaltion oikeusviranomaisen antamaa tai vahvistamaa oikeudellista päätöstä, jonka tarkoituksena on, että toisessa jäsenvaltiossa suoritetaan yksi tai useampi yksittäinen tutkintatoimenpide tarkoituksin hankkia todisteita tämän direktiivin mukaisesti.
- 37 Kyseisen direktiivin 1 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on pantava eurooppalainen tutkintamääräys täytäntöön vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen pohjalta ja saman direktiivin säännösten mukaisesti.
- 38 Direktiivin 2014/41 9 artiklan 1 kohdasta ilmenee lisäksi, että täytäntöönpanoviranomaisen on tunnustettava kyseisen direktiivin mukaisesti toimitettu eurooppalainen tutkintamääräys ilman muita muodollisuuksia ja varmistettava sen täytäntöönpano samalla tavalla ja samoja sääntöjä noudattaen, kuin jos täytäntöönpanojäsenvaltion viranomainen olisi määrännyt kyseessä olevan tutkintatoimenpiteen, paitsi jos tuo viranomainen päättää vedota johonkin tässä direktiivissä tarkoitettuun eurooppalaisen tutkintamääräyksen tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta kieltäytymisen perusteeseen taikka täytäntöönpanon lykkäämisperusteeseen.
- 39 Näistä seikoista seuraa, että eurooppalaista tutkintamääräystä koskevassa menettelyssä määräyksen antavan jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen määrää tutkintatoimenpiteistä ja että täytäntöönpanojäsenvaltion toimivaltaiset viranomaiset, joiden on lähtökohtaisesti tunnustettava direktiivin 2014/41 mukaisesti toimitettu eurooppalainen tutkintamääräys ilman muita muodollisuuksia, panevat ne täytäntöön.
- 40 Lisäksi direktiivin 2014/41 14 artiklan 2 kohdan mukaan eurooppalaisen tutkintamääräyksen antamisen aineelliset perusteet on mahdollista riitauttaa vain nostamalla kanne määräyksen antaneessa valtiossa.
- 41 Jotta henkilöt, joita tämän jäsenvaltion oikeusviranomaisen antaman tai vahvistaman, kotietsinnän ja takavarikon suorittamista koskevan eurooppalaisen tutkintamääräyksen täytäntöönpano koskee, voisivat käyttää perusoikeuskirjan 47 artiklassa taattua oikeuttaan tehokkaasti, kyseisen jäsenvaltion on huolehdittava siitä, että näillä henkilöillä on käytettävissään saman jäsenvaltion tuomioistuimessa oikeussuojakeinot, joiden avulla he voivat riitauttaa kyseisen eurooppalaisen tutkintamääräyksen tarpeellisuuden ja sääntöjenmukaisuuden ainakin tällaisen tutkintamääräyksen antamisen aineellisten perusteiden osalta.
- 42 Kun kyse on toiseksi sellaisen eurooppalaisen tutkintamääräyksen antamisesta, joka koskee todistajan kuulemistä videokokouksen avulla, on todettava, että direktiivin 2014/41 24 artiklan 1 kohdassa säädetään, että jos määräyksen antaneen valtion toimivaltainen viranomaisten on kuultava täytäntöönpanovaltion alueella olevaa henkilöä todistajana tai

asiantuntijana, määräyksen antava viranomais voi antaa eurooppalaisen tutkintamääräyksen todistajan tai asiantuntijan kuulemiseksi tämän 24 artiklan 5–7 kohdan mukaisesti videokokouksen avulla tai muulla audiovisuaalisesti välitettävällä tavalla.

- 43 Tämän direktiivin 24 artiklan 7 kohdassa täsmennetään, että kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että sen kansallista lainsäädäntöä sovelletaan samalla tavoin, kuin jos kuuleminen tapahtuisi kansallisessa menettelyssä, jos sen alueella tämän artiklan mukaisesti kuultavana oleva henkilö joko kieltäytyy todistamasta, kun hänellä on todistamisvelvollisuus, tai ei todista totuudenmukaisesti.
- 44 Tästä seuraa, että se, että asianomainen henkilö kieltäytyy todistamasta todistajan kuulemista videokokouksen avulla koskevan eurooppalaisen tutkintamääräyksen täytäntöönpanon yhteydessä, on omiaan aiheuttamaan hänelle merkittäviä seurauksia täytäntöönpanojäsenvaltion lainsäädännössä tämän varalta säädettyjen säännösten perusteella. Kyseinen henkilö voidaan erityisesti velvoittaa saapumaan kuulemiseen, ja hän voi joutua vastaamaan tässä yhteydessä esitettyihin kysymyksiin seuraamusten uhalla.
- 45 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön yksityisyyden suojaaminen julkisen vallan mielivaltaisista tai suhteettomista siihen kohdistuvista puuttumisista vastaan on unionin oikeuden yleinen periaate (tuomio 16.5.2017, *Berlioz Investment Fund*, C-682/15, EU:C:2017:373, 51 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 46 Unionin tuomioistuin on täsmentänyt, että jokainen voi vedota tähän suojaan perusoikeuskirjan 47 artiklan ensimmäisessä kohdassa tarkoitettuna unionin oikeudessa taattuna oikeutena riitauttaakseen tuomioistuimessa hänelle vastaisen toimen, kuten tietojen luovuttamiseen velvoittavan päätöksen tai kyseisen päätöksen noudattamatta jättämisestä määrätyn seuraamuksen (ks. vastaavasti tuomio 6.10.2020, *Luxemburgin valtio* (Muutoksenhakuoikeus verotietopyyntöön), C-245/19 ja C-246/19, EU:C:2020:795, 58 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 47 Näin ollen on katsottava, että todistajan kuulemista videokokouksen avulla koskevan eurooppalaisen tutkintamääräyksen täytäntöönpano voi olla asianomaiselle henkilölle vastainen toimi ja että hänellä on näin ollen oltava käytettävissään oikeussuojakeino tällaista päätöstä vastaan perusoikeuskirjan 47 artiklan mukaisesti.
- 48 Täytäntöönpanojäsenvaltion tuomioistuimet eivät direktiivin 2014/41 14 artiklan 2 kohdan mukaan ole kuitenkaan toimivaltaisia tutkimaan todistajan kuulemista videokokouksen avulla koskevan eurooppalaisen tutkintamääräyksen aineellisia perusteita.
- 49 Tästä seuraa, että tutkintamääräyksen antaneen jäsenvaltion on huolehdittava siitä, että jokaisella, jolla on ollut eurooppalaisen tutkintamääräyksen täytäntöönpanon yhteydessä velvollisuus saapua kuulemiseen, jossa häntä kuulustellaan todistajana tai jossa hänen on vastattava kysymyksiin, joita hänelle tällaisessa kuulemisessa esitetään, on kyseisen jäsenvaltion tuomioistuimessa käytettävissään oikeussuojakeino, jonka avulla hän voi riitauttaa ainakin tällaisen eurooppalaisen tutkintamääräyksen antamisen aineelliset perusteet.
- 50 Edellä esitetyn perusteella ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 2014/41 14 artiklaa, luettuna yhdessä kyseisen direktiivin 24 artiklan 7 kohdan ja perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa, on tulkittava siten, että se on esteenä eurooppalaisen

tutkintamääräyksen antaneen jäsenvaltion lainsäädännölle, jossa ei säädetä mistään oikeussuojakeinosta sellaisen eurooppalaisen tutkintamääräyksen antamista vastaan, joka koskee kotietsinnän ja takavarikoinnin suorittamista sekä todistajan kuulemista videokokouksen avulla.

Toinen kysymys

- 51 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee toisella kysymyksellään pääasiallisesti, onko direktiivin 2014/41 1 artiklan 4 kohtaa ja 14 artiklan 1–4 kohtaa, luettuina kyseisen direktiivin johdanto-osan 18 ja 22 perustelukappaleen valossa, sekä perusoikeuskirjan 7 ja 47 artiklaa, luettuina yhdessä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 ja 13 artiklan kanssa, tulkittava siten, että ne ovat esteenä sille, että jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen antaa eurooppalaisen tutkintamääräyksen, joka koskee kotietsinnän ja takavarikoinnin suorittamista sekä todistajan kuulemista videokokouksen avulla, kun kyseisen jäsenvaltion lainsäädännössä ei säädetä mistään oikeussuojakeinosta tällaisen eurooppalaisen tutkintamääräyksen antamista vastaan.
- 52 Eurooppalaisen tutkintamääräyksen antamiselle asetetaan direktiivin 2014/41 6 artiklan 1 kohdassa kaksi edellytystä. Yhtäältä tutkintamääräyksen antamisen on oltava välttämätöntä ja oikeassa suhteessa 4 artiklassa tarkoitettujen menettelyjen tarkoitukseen nähden ottaen huomioon epäillyn tai syytteessä olevan henkilön oikeudet. Toisaalta eurooppalaisessa tutkintamääräyksessä mainittu yksi tai useampi tutkintatoimenpide olisi voitava määrätä samoin edellytyksin vastaavassa kansallisessa tapauksessa.
- 53 Tässä säännöksessä ei tosin mainita siitä, että eurooppalaisen tutkintamääräyksen antamisen yhteydessä olisi otettava huomioon epäillyn ja syytteessä olevan henkilön oikeuksien lisäksi muiden sellaisten henkilöiden oikeudet, joita tässä määräyksessä mainitut tutkintatoimenpiteet koskevat.
- 54 On kuitenkin muistutettava, että erityisesti kyseisen direktiivin johdanto-osan 2, 6 ja 19 perustelukappaleesta ilmenee, että eurooppalainen tutkintamääräys on väline, joka kuuluu SEUT 82 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun rikosoikeuden alalla tehtävään oikeudelliseen yhteistyöhön, joka perustuu tuomioistuinten tuomioiden ja oikeusviranomaisten päätösten vastavuoroisen tunnustamisen periaatteeseen. Tämä periaate, joka muodostaa rikosoikeuden alalla tehtävän oikeudellisen yhteistyön kulmakiven, perustuu itse puolestaan keskinäiseen luottamukseen ja kumottavissa olevaan olettamaan siitä, että muut jäsenvaltiot noudattavat unionin oikeutta ja erityisesti perusoikeuksia (ks. vastaavasti tuomio 8.12.2020, Staatsanwaltschaft Wien (Väärennetyt tilisiirtotoimeksiannot), C-584/19, EU:C:2020:1002, 40 kohta).
- 55 Eurooppalaista tutkintamääräystä koskevassa menettelyssä näiden oikeuksien takaaminen kuuluu siis ensisijaisesti tutkintamääräyksen antaneelle jäsenvaltiolle, jonka voidaan olettaa noudattavan unionin oikeutta ja erityisesti siinä tunnustettuja perusoikeuksia (ks. analogisesti tuomio 23.1.2018, Piotrowski, C-367/16, EU:C:2018:27, 50 kohta).
- 56 Sillä, ettei tutkintamääräyksen antaneessa jäsenvaltiossa voida riitauttaa sellaisen eurooppalaisen tutkintamääräyksen tarpeellisuutta ja sääntöjenmukaisuutta, joka koskee kotietsinnän ja takavarikoinnin suorittamista sekä todistajan kuulemista videokokouksen avulla, edes sen antamisen aineellisten perusteiden osalta, kuitenkin rikotaan perusoikeuskirjan 47 artiklassa vahvistettua tehokkaita oikeussuojakeinoja koskevaa oikeutta, mikä voi johtaa siihen, että vastavuoroinen tunnustaminen ei tule kyseeseen eikä kyseinen jäsenvaltio voi saada siitä hyötyä.

- 57 On lisäksi muistutettava, että jäsenvaltioiden on erityisesti SEU 4 artiklan 3 kohdan ensimmäisessä alakohdassa vahvistetun vilpittömän yhteistyön periaatteen nojalla varmistettava omilla alueillaan unionin oikeuden soveltaminen ja noudattaminen ja toteutettava tätä varten kaikki yleis- tai erityistoimenpiteet, joilla voidaan varmistaa perussopimuksista tai unionin toimielinten toimista johtuvien velvoitteiden täyttäminen (ks. vastaavasti tuomio 6.3.2018, Achmea, C-284/16, EU:C:2018:158, 34 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 58 Kun otetaan huomioon erityisesti vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen keskeinen asema direktiivillä 2014/41 käyttöön otetussa järjestelmässä, tutkintamääräyksen antaneen jäsenvaltion on luotava edellytykset, joiden täyttyessä täytäntöönpanosta vastaava viranomainen voi tarjota apuaan hyödyllisellä tavalla unionin oikeuden mukaisesti.
- 59 Kuten tämän tuomion 43 kohdasta lisäksi ilmenee, direktiivi 2014/41 perustuu eurooppalaisten tutkintamääräysten täytäntöönpanon periaatteeseen. Täytäntöönpanosta vastaavat viranomaiset voivat sen 11 artiklan 1 kohdan f alakohdan nojalla poikkeuksellisesti poiketa tästä periaatteesta tapauskohtaisen arvioinnin jälkeen, jos on olemassa painavia syitä katsoa, että eurooppalaisen tutkintamääräyksen täytäntöönpano olisi ristiriidassa erityisesti perusoikeuskirjassa taattujen perusoikeuksien kanssa. Jos tutkintamääräyksen antaneessa valtiossa ei ole olemassa mitään oikeussuojakeinoja, tätä säännöstä on kuitenkin sovellettava systemaattisesti. Tällainen seuraus olisi sekä direktiivin 2014/41 yleisen rakenteen että keskinäisen luottamuksen periaatteen vastainen.
- 60 Kuten julkisasiamies ratkaisuehdotuksensa 81–84 kohdassa totesi, sellaisen eurooppalaisen tutkintamääräyksen antaminen, jonka osalta on olemassa painavia syitä katsoa, että sen täytäntöönpano johtaisi perusoikeuskirjan 47 artiklan rikkomiseen, ja jonka täytäntöönpanemisesta täytäntöönpanosta vastaavan jäsenvaltion on siten kyseisen direktiivin 11 artiklan 1 kohdan f alakohdan mukaisesti kieltäydyttävä, ei ole keskinäisen luottamuksen ja vilpittömän yhteistyön periaatteen mukaista.
- 61 Kuten ensimmäisen kysymyksen tarkastelusta ilmenee, sellaisen eurooppalaisen tutkintamääräyksen täytäntöönpano, joka koskee kotietsinnän ja takavarikoinnin suorittamista sekä todistajan kuulemista videokokouksen avulla ja johon ei voida hakea sen sääntöjenmukaisuuden osalta muutosta tutkintamääräyksen antaneen jäsenvaltion tuomioistuimessa, merkitsee perusoikeuskirjan 47 artiklan ensimmäisessä kohdassa vahvistetun tehokkaita oikeussuojakeinoja koskevan oikeuden loukkaamista.
- 62 Kaiken edellä esitetyn perusteella toiseen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 2014/41 6 artiklaa, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklan ja SEU 4 artiklan 3 kohdan kanssa, on tulkittava siten, että se on esteenä sille, että jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen antaa eurooppalaisen tutkintamääräyksen, joka koskee kotietsinnän ja takavarikoinnin suorittamista sekä todistajan kuulemista videokokouksen avulla, kun kyseisen jäsenvaltion lainsäädännössä ei säädetä mistään oikeussuojakeinosta tällaisen eurooppalaisen tutkintamääräyksen antamista vastaan.

Oikeudenkäyntikulut

- 63 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) **Rikosasioita koskevasta eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä 3.4.2014 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/41/EU 14 artiklaa, luettuna yhdessä kyseisen direktiivin 24 artiklan 7 kohdan ja Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa, on tulkittava siten, että se on esteenä eurooppalaisen tutkintamääräyksen antaneen jäsenvaltion lainsäädännölle, jossa ei säädetä mistään oikeussuojakeinosta sellaisen eurooppalaisen tutkintamääräyksen antamista vastaan, joka koskee kotietsinnän ja takavarikoinnin suorittamista sekä todistajan kuulemistä videokokouksen avulla.**
- 2) **Direktiivin 2014/41 6 artiklaa, luettuna yhdessä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan ja SEU 4 artiklan 3 kohdan kanssa, on tulkittava siten, että se on esteenä sille, että jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen antaa eurooppalaisen tutkintamääräyksen, joka koskee kotietsinnän ja takavarikoinnin suorittamista sekä todistajan kuulemistä videokokouksen avulla, kun kyseisen jäsenvaltion lainsäädännössä ei säädetä mistään oikeussuojakeinosta tällaisen eurooppalaisen tutkintamääräyksen antamista vastaan.**

Allekirjoitukset